

ovenanførte citat. Efter venlig meddelelse fra professor Lindhardt bygger det hovedsagelig på et brev fra Fredrik Nielsen til Harald Høffding af 25/1 1900, hvori Fredrik Nielsen nævner, at han »for omtrent 15 Aar siden til Kultusministeriet (Scavenius) indgav et motiveret Forslag til Oprettelsen af en saadan Skole (den videnskabelige højskole). Det blev optaget af Scavenius og er Kernen af det i hans Skolelov optagne Afsnit om en saadan videnskabelig Højskole. Altsaa har det ligget på Rigsdagens Bord.« (NkglS. 3815.4^o).

Brevet til Høffding nævner intet om, at Scavenius har foreslået Fredrik Nielsen at indsende sin plan. Det oplyser tværtimod, at forslaget var »indsendt uden Navn, men med et Brev i Følge«. Nielsen skriver endvidere, at udkastet blev forevist professor Olrik »af Kontorchef Weiss engang sidst i 1898 eller først i 1899, fordi man ønskede at remittere Udkastet. Professor Olrik kendte min Haand, og i Marts i Fjor fik jeg Sagen tilbage.«

Desværre har dette udkast ikke kunnet findes blandt de mange papirer fra Fredrik Nielsen, som opbevares på Det kgl. Bibliotek, Rigsarkivet og Statsbiblioteket, men da Nielsen oplyser, at det udgør »Kernen af det i hans (Scavenius') Skolelov omtalte Afsnit om en . . . videnskabelig Høiskole«, kan vi i det mindste slutte os til grundtrækkene i Niensens forslag.

Ud fra det her anførte ser det ud, som om Nielsen på eget initiativ har tilstillet ministeriet et anonymt forslag, som har haft lighed med det forslag, som Fischer og Winther udarbejdede, men ikke fik forelagt i Rigsdagen i 1884. Måske har Nielsen kendt dette forslag, som i hvert fald næppe kan have været ukendt for kultusministeriet.

Når skolelovforslagets § 21 her er blevet gjort til genstand for særlig omtale, er det først og fremmest på grund af Fredrik Niensens medvirken. Han blev, som det vil fremgå senere i denne afhandling, en af den jyske universitetstankes betydeligste talsmænd og den første, der på Jyllands vegne fik forebragt sagen for såvel ministeriet som Københavns Universitet.

Hvad man ikke ved er, om Nielsen allerede så tidligt som i 1884-85 var blevet grebet af tanken om en *jysk* kulturinstitution. Det fremgår ikke helt klart af ministeriets syn på sted-spørgsmålet, der ganske vist peger på København eller Københavns omegn som skolens bedst egnede placering, men som udtrykkelig indleder afsnittet om skolens beliggenhed med at sige, at den er »forbeholdt til nærmere Afgjørelse«.

Der er ingen tvivl om, at Scavenius tænkte sig højskolen lagt ved København, men der er måske grund til i den lidt bløde formulering at se et vist hensyn til et afvigende ønske hos Scavenius' rådgiver ved forslagens udarbejdelse. Hvorom alting er, inden århundredets udgang møder man påny Fredrik Niensens navn, denne gang i forbindelse med planer, der klart drejer sig om *et videnskabeligt akademi i Århus*.

Berg rejser kravet om et med Københavns Universitet jævnbyrdigt universitet i Århus (1888)

Den 10. december 1888 begyndte Folketinget første behandling af et lovforslag om de universitet og kommunitet vedkommende lønningsforhold. En af de første, der

tog ordet, var den i Århus valgte københavnske venstremænd, *dr. Victorinus Pingel*, hvis meget lange tale formede sig som en dybt engageret kritik af forholdene ved Københavns Universitet. Navnlig gik han med lidenskab og metaforfyldt retorik løs på undervisningen og eksamenskravene ved det juridiske fakultet (se nedenfor p 57). Derimod berørte han mærkværdigvis ikke spørgsmålet om oprettelsen af et jysk universitet, hvad flere af de følgende talere fandt anledning til. Dog kunne et lille afsnit i hans tale tyde på, at han ikke var fremmed for nogle af de ideer, der var fremsat i Winthers og Fischers havarede lovforslag fra 1884. Han ønskede, at man skulle benytte videnskabeligt dannede mænd, som var ansat ved institutter knyttet til Københavns Universitet, til »tillige at holde Forelæsninger«. Det ville modvirke, at de blev »forbenede«, og gavne folkeoplysningen. Med henvisning til forslaget om provinsarkiver, der havde været til 1. behandling i oktober, og under hvilken *Falkenstjerne* havde udtalt håbet om, at provinsarkiverne måtte blive »ligesom Midtpunktet for et videnskabeligt Arbejde«⁴¹, udtalte Pingel:

»Ja, jeg gaar saavidt, at jeg, naar vi nu skabe disse Institutioner for Arkiver, som jeg haaber skulle blive skabte inden lang Tid efter det Lovforslag, som er fremme, kunde være tilbøjelig til at paalægge Arkivembedsmændene i Provindserne, i alt Fald nogle af dem, at holde nogle historiske Foredrag derude og prøve paa at danne en lille historisk Skole derude. Jeg tror, at baade Provindserne og de selv vilde have godt deraf. De gaa i denne forfærdelige Støv fra Morgen til Aften, og de kunne derfor have godt af at forfriske sig ved at komme i levende Vexelvirkning med det levende Folk og tale det levende Ord om de Ting, som ligge dem paa Hjerte, og som ere deres egentlige Interesse. (Blem: Lad os faae dem ud paa Høiskolerne!). »Lad os faae dem ud paa Høiskolerne«, siger et æret Medlem, og det er jeg ganske stemt for.«⁴².

Det virker som en løst henkastet tanke om en beskeden realisation af grundtanken i Fischer-Winther-planen, en ikke helt gennemtænkt plan vedrørende organiseringen af en populær voksenundervisning uden for hovedstaden.

Nogle måneder senere skulle disse tanker tage en fastere form (se nedenfor p. 61).

Der er også noget, der kunne tyde på, at andre end Pingel huskede Fischer-Winther-planen, da Folketinget i 1888 og 1889 for alvor kom ud i store og hede debatter om betimeligheden af at oprette et universitet i Jylland og dettes eventuelle beliggenhed.

Begivenhederne tog fart, d. 14. december 1888.

I sit første store indlæg i debatten om Københavns Universitet fandt *Christen Berg*, at lovforslaget gav anledning »til at tage samtlige Universitetsforhold under Overveielse«. Med udtalt afstandtagen fra Højres militærpolitik som tinget kort forinden havde haft nye og hede debatter om, udtalte han, at Danmark, »det mindste Land i Europa« må have sit Universitet »udrustet paa en saadan Maade, at det saa

41. Folketingets Forhandlinger 1888-89, sp. 360

42. Folketingets Forhandlinger 1888-89, sp. 1839.